

ÇOCUKLARDA VE GENÇLERDE SOSYAL GİRİŞİMCİLİK SOCIAL ENTREPRENEURSHIP IN CHILDREN AND YOUNG PEOPLE

Prof. Dr. Dilber ULAŞ

Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, İşletme Bölümü, Üretim Yönetimi ve Pazarlama Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye, ulas@politics.ankara.edu.tr, Orcid: 0000 0002 7892 2406

ÖZET

Girişimci, sistemli ve bilinçli olarak üretim faktörlerini bir araya getirerek mal ve hizmet üretimini gerçekleştiren kişidir. Ticari girişimciler, kar elde etmek için risk alırlar. Sosyal girişimci ise, sosyal sorunların çözümüne yönelik yeniliklerden, farklı fırsatlardan ve özgün yaklaşımlardan faydalanarak, yenilikçi yaklaşımlar ortaya koyabilen sosyal liderdir. Sosyal girişimcinin öncelikli amacı para kazanmak değildir. Sosyal girişimlerde elde edilen kâr, sosyal hedefleri gerçekleştirmek için kullanılmaktadır, elde edilen kâr sosyal misyon için bir araç olup, amaç değildir. Günümüzde yeni nesilde öncelikle toplumsal bir sorunu çözmeyi isteyen, duyarlı gençlerin sayısının artmasıyla sosyal girişimcilik gelişecektir. Sosyal girişimciliğin gelişimi için çocuklara çok küçük yaşlardan itibaren, bir fikri nasıl geliştireceklerini ve çözülmesi gereken bir sorunu nasıl çözebilecekleri öğretilmelidir. Çok sayıda girişimci çocuk örneği verilmekle birlikte her girişimci çocuk, çocuk girişimci olmayabilir. Çocukların zihinsel becerilerinin geliştirilmesi önemli bir konudur. Öncelikle mutlu ve değer yaratmanın anlamını bilen, iyi insanlar olarak yetiştirilmelerine özen gösterilmelidir. "Girişimci çocuk" konusu konuşulurken odak nokta para olmamalı, mutlu, ve toplumsal konularda duyarlı olan çocukların sayısının artması için neler yapılabileceği konuşulmalıdır.

Çalışmanın amacı, sosyal girişimciliği ve çocuklarda, gençlerde sosyal girişimciliğin gelişmesi için neler yapılabileceğini araştırmaktır. Bu çalışmada sosyal girişimciliğin benzer kavramlardan farklılıkları, Türkiye'de sosyal girişimcilik konusunda yapılan çalışmalardan örnekler, sosyal girişimcilik kişilik özelliklerinin gelişmesi için verilebilecek eğitimler, girişimci çocukların gelişiminde önemli olan faktörler literatür taramasından yararlanılarak verilmiş, konu eğitim, akademi ve iş dünyasından, alanında uzmanların görüşlerinden yararlanılarak değerlendirilmiştir¹.

Anahtar Kelimeler: Sosyal girişimcilik, yenilik, çocuk girişimcilik, yenilikçilik, girişimcilik ekosistemi

ABSTRACT

An entrepreneur is an individual who produces goods and services by bringing together the factors of production systematically and consciously. Entrepreneurs take risks to make a profit. A social entrepreneur is a social leader who develops and implements practical solutions to social problems by taking advantage of innovations, original approaches and opportunities. The primary purpose of the social entrepreneur is not to make money. Since the profit made in social enterprises is used above all to achieve the main social goals, the profit generated is a means to the realization of the social mission, not an end. Nowadays, social entrepreneurship will develop with the increase in the number of sensitive young people who want to solve a social problem in the new generation. For the development of social entrepreneurship, children can be taught from a very young age how to develop an idea and solve a problem that needs to be solved. Although there are many examples of entrepreneurial children, not every entrepreneur child has to be a child entrepreneur. It is much more important to develop the necessary minds and skills of children. Care should be taken to ensure that children are happy first, and that they are raised as good people who know the meaning of adding value. While talking about the "entrepreneurial child" issue, the focus should not be on money and it should be discussed what can be done to increase the number of happy children who are sensitive to social issues. The aim of the study is to investigate social entrepreneurship and what can be done for the development of social entrepreneurship in children and young people. Differences related concept of social entrepreneurship, studies on social entrepreneurship in Turkey, applications and the development of social entrepreneurship

¹ Bu çalışma 21-23 Mayıs 2021 tarihleri arasında Özyay Günsel Çocuk Üniversitesi ve Yakın Doğu Üniversitesi ev sahipliğinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde düzenlenen 2. Uluslararası Dünya Çocuk Kongresinde bildiri olarak sunulmuştur.

personality, the factors in the development of entrepreneur children has been evaluated using literature. This study investigates the socially entrepreneurial behavior of children and young people.

KeyWords: Social Entrepreneurship, Social Entrepreneur, Social Enterprise, inovation, entrepreneur childs.

1.Giriş

Çocuk kavramı dar anlamda “henüz ergin olmayan birey” olarak tanımlanırken, Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme md.1’e göre, “Çocuk, sözleşmedeki amaçlara göre “18 yaşından küçük insan” olarak tanımlanmaktadır. Türk Hukuk Sisteminde ise çocuk, Çocuk Koruma Kanununa göre “**Daha erken yaşta ergin kılınmış olsa bile 18 yaşını ikmal etmiş olan kişi**”dir. Genç kavramı ise bazı kişilere göre 18 ile 36 yaş aralığını ifade ederken, bazılarında göre göre 15-49 yaş aralığını ifade etmektedir.

Okul öncesi dönemde alınan eğitim, bireyin gelecekteki eğitim, iş ve sosyal yaşam başarısını doğrudan etkileyeceğinden gelecek yaşama yatırım yapmak anlamına da gelmektedir. Dünya genelinde birçok eğitim kurumunda yeni bir konu olsa bile “Sosyal girişimcilik eğitimi müfredatı geliştirme” çalışmaları sürdürülmektedir. Sosyal değerler, sevgi, saygı, hoşgörü, işbirliği, paylaşım, yaratıcılık, hayalgücü, eleştirel düşünme, iletişim ve duygularını ifade edebilme, etik, empati kavramlarının ve birçok sosyal davranışın çocuklara ilk kez okul öncesi dönemde öğretildiği erken çocukluk eğitimiyle, sosyal girişimcilik ilkeleri birbiriyle paralellik göstermektedir. Dolayısıyla sosyal girişimcilik eğitiminin küçük yaşlarda verildiği eğitim kurumlarına ihtiyaç bulunmaktadır. Sadece kendi çıkarlarını düşünmeden başkalarının haklarına, sorumluluklarına saygılı güçlü bir toplum oluşturmak ve sürdürülebilir kalkınmaya ulaşmak için sosyal girişimcilik eğitiminin küçük yaşlarda verilmesi önemlidir (Sarıkaya, Coşkun:2015).

Girişimci tatmin edilmemiş insan ihtiyaçlarını düzenli olarak gözleyip, piyasadaki boşlukları gören, talepteki değişimleri zamanında fark ederek yeni talepler oluşturabilen, teknolojik gelişmelere uyum sağlayan, üretim faktörlerini bir araya getiren ve yatırımları gerçekleştiren, rekabet edebilen, riski üstlenebilen, sorumluluk sahibi kişidir. Girişimci, cesur, atak, icat geliştirebilen ve rekabetten çekinmeyen kişidir. Günümüzde tüm eğitim kurumlarında girişimcilik felsefesi ve sosyal girişimcilik becerilerinin geliştirilmesi, disiplinler arası çalışmaların artması ve işbirliği yapılmasıyla birlikte, çocukların ve gençlerin çevrelerinde gözledikleri sorunlara duyarlı olup, çözüm için faydalı faaliyetlerde bulunmaları artacak ve toplumsal sorunların çözümünde de rol oynayabileceklerdir. Toplumun önde gelen sorunlarına yenilikçi çözümlerin bulunması, küçük yaşlardan itibaren çözüm odaklı becerilerin geliştirilebilmesi için sosyal girişimciliğin doğru anlaşılması ve aktarılması gereklidir. Girişimcilik eğitiminin yaratıcı düşünme ile çok küçük yaşlarda başlaması, lisede mutlaka ders olarak verilmesi gerekmektedir. Aile üyeleri, girişimci bir birey yetiştirmeyi amaçlıyorsa çocukların farklı meslekleri, iş yerlerini, çevrelerindeki başarılı girişimcileri rol model alma, kendilerinin ekonomi içindeki oynadıkları rolleri keşfetme (çalışan ve tüketici olarak), eğitimin gelecekteki üzerindeki rolünü anlama konularında farkındalık oluşturarak, çaba harcamalı, okul-aile işbirliği etkinliklerine katılmalıdır (Ay, Acar 2016).

Girişimci çocuklarda bulunan temel özellikler; yaratıcı düşünme, hedef belirleme, empati yapma, girişkenlik, özgüven sahibi olma, başarısızlıktan ders çıkarabilme, dayanıklılıktır. Sosyal girişimcilik eğitimi, çocukların kendi kendilerine yeterliliğini, yaratıcılığını, empatisini ve girişimcilik becerilerini destekler, okulda öğretilenleri günlük hayatta yaşayarak denemeleri şansını verir. Çocukların yeteneklerini geliştirmek ve sosyal sorunlara yenilikçi çözümler üretmelerini sağlamak mümkün olur. Sonuç olarak sosyal girişimcilik eğitimleri, çocukların ve gençlerin tüm gelişim alanlarını desteklemekte ve yaşam boyu eğitim imkanı sağlamaktadır. Sosyal girişimcilik eğitimi verilen bireyler yetkinlikler kazanarak başarılı olabilir. Sosyal girişimcilerin kişilik özellikleri; Karşılaşılan problemlere yönelik yaratıcılık ve fırsatları sezebilme yeteneği, toplumsal sorunların farkında olabilme, planlı çalışabilme, araştırma yeteneği, başkalarına güvenebilmek, işbirliği yapabilmek, başarılı olma, mücadeleci azmi, sorumluluk ve risk alabilmek, ilişki içerisinde olduğu kişilere güven verebilmek, tavsiyelerden yararlanabilmek, kendi kapasitesini bilebilmek, zor koşullarda ağır çalışmalara hazır olmak, kendini geliştirmek isteğidir (Denizalp 2007). Sherman (2011) girişimci çocukların sahip oldukları yetkinlikleri şu şekilde sıralamaktadır (Sarıkaya, Coşkun 2015):

Birey, problemden şikâyet etmek yerine sürdürülebilir ve sorunla ilgili yaratıcı çözümler bulmak için harekete geçer.

Bireyler kendi durumlarını değiştirmeyi başarabilir ve bunu kendi kendine yeterlilik sayesinde yapabileceklerine inanabilirler.

Çalışkan ve hedef odaklı olma lehine birey, görevlerini tamamlamayı başarabilir.

Birey, sorunlara veya engellere karşı güçlü olmayı öğrenebilir.

Birey, yeni olanaklardan yararlanmak için yeni olasılıkları görebilir.

Birey diğer insanlarla empati kurabilir ve bu, başkalarının duygularını anlayabilir.

Birey, iletişim kurma becerisine sahip olduğu için kişilerarası iletişimde başarılı olabilir.

2. Literatür

2.1. Sosyal Girişimciliğin Tanımı, Özellikleri ve Benzer Kavramlardan Farklılıkları

Sosyal girişimcilik farklı disiplinler tarafından araştırılmakta ve farklı yönleri incelenmektedir. Dolayısıyla fikir birliğine varılmış ortak bir tanım bulunmamaktadır. Sosyal girişimciler, bir toplumda karşılaşılan farklı sorunlara yenilikçi çözümler getiren bireylerdir. Sosyal girişimcilik, bireylerin toplumu ilgilendiren sorunlar için çözüm odaklı bir araya gelmesidir. Sosyal bir girişimcinin, ticari bir girişimci gibi projelerinin kopyalanması kaygısı bulunmaz. Çünkü projenin kopyalanması, o kadar çabuk yaygınlaşmasına neden olacaktır. Sosyal girişimcinin kişilik özelliklerine bakıldığında ticari girişimcilerden ve diğer insanların özelliklerinden farklı olduğu görülmektedir (Özdevecioğlu, Cingöz:2009). Sosyal girişimcilikte, gönüllülük esasına dayanması, profesyonel çalışanların olması, yenilikçi bakış açılarının olması çok önemlidir.

Günümüzde kamu kaynak kullanımının sosyal alanda azalması ve sosyal konuların ((işsizliğin azaltılması, sağlık problemlerinin çözülmesi, yoksulluğun giderilmesi, çevre, sanat vb. sosyal sorunlar) önem kazanmasıyla, sosyal girişimciliğin önemi her geçen gün artmaktadır. İşin sonunda sosyal amaçların gerçekleştirilmesi önem kazanmaktadır. Sosyal girişimlerde görülen üç temel ortak özellik; 1) Girişimin odağında olan konunun sosyal ya da çevresel bir problemle ilgili çözüm geliştirilmesinin olması, 2) Sürdürülebilir bir iş modelinin geliştirilmesiyle ticari faaliyet sağlanması ve gelir elde etme davranışının olması, 3) Elde edilen kazancın tekrar misyona ulaşmaya yönelik faaliyetlere yatırılmasıdır (<https://www.sivilsayfalar.org>). Ayrıca sosyal sermayeye (ilişkiler, ağlar, bağlantılar, güven ve işbirliği) önem verilmelidir. Toplumun ihtiyaçlarını fark ederek bunları giderebilmek, odaklanabilmek, yenilikçi, yaratıcı ve kararlı olmak önemlidir. Bir başka kaynakta sosyal girişimcilik ile ilgili tekrar edilen özelliklerde şunlar dikkati çekmektedir: “Sosyal sorunları fark edebilme, sosyal ihtiyaçlara dikkat çekebilme, sosyal değer yaratma misyonuna sahip olmak, ikili ya da üçlü sacayağına (ekonomik, sosyal ve/veya çevresel odaklı) sahip örgüt yaratma, sorunların çözümü için yenilikçi yaklaşımlar benimsemek, sorunların çözümü doğrultusunda eldeki kaynaklarda sınırlama kabul etmemek” (Kümbül, 2011).

Sosyal sorumluluk, etik bir bakış açısıyla bir bireyin, kuruluşun kendi çıkarları kadar toplumun genel çıkarlarının yararına da hareket etmesidir. Sosyal sorumluluk sahibi işletmeler ticari amaçlarını gerçekleştirirken, sosyal ve hayırlı işler yapmaya farkındalık yaratmak amacıyla yönelmektedir. Sosyal girişimciler, toplumsal sorunları gidermeye çalışmakta, elde edilen bağışları adil bir biçimde dağıtmayı hedeflemektedir (Gencer, Aydınoglu: 2020). Sosyal sorunlar veya karşılanmamış sosyal pazar ihtiyaçları, sosyal girişimciliğin itici güçleri olarak belirlenmiştir ve kar amacı gütmeyen kuruluşlar tarafından şu anda tehdit oluşturan sorunlara bir çözüm kaynağı olarak görülmektedir. Girişimcilik ve sosyal sorumluluk, yaşamın içinde düzenli faaliyetler olarak görülmeli ve üniversitelerde de ciddiye alınmalıdır. Ne yazık ki, akademiye sosyal girişimcilik hala birçok öğretim üyesi ve öğrenci tarafından isteğe bağlı olarak algılanmakta ve bu yüzden sosyal girişimciliğin faydalarını doğru açıklamak gerekmektedir (Paunescu, Dragan, Cantaragiu, Filculescu: 2014). Merkezi Washington D.C.’de bulunan Ashoka, 1980 yılında sosyal girişimcileri desteklemek amacıyla kurulmuş olan bir sivil toplum kuruluşudur. Ashoka’nın sosyal girişimcilik kriterleri ise; toplumla ya da çevreyle ilgili bir sorunu ele alarak yapısal bir çözüm sunabilmesi (sistem değişikliği), belirtilen fikrin önerilen diğer çözümlerin içinde öne çıkması, yenilikçi olması, çözümün pek çok insana ulaşip ulusal ve uluslararası etki yaratabilecek potansiyele sahip olması (ölçeklendirilebilmesi), çözümün diğer alanlara da uygulanabilir olması, etkisinin ölçülebilmesi, çözümün finansal olarak sürdürülebilir olmasıdır.

Sosyal girişimcilik kavramı sosyal sorumluluk, bağış, hayırsever gibi kavramlarla birbirine karıştırılabilmektedir. Farklılığı, sürdürülebilir iş modeli ortaya konulmazsa birilerine bağımlılığın devam etmesi durumudur. Bağış, fiziksel kaynakların (para) karşılık beklemeden aktarılması iken, sosyal

sorumluluk, bireylerin ve kurumların (STK'ların kamu ve özel sektörün) bir amaç doğrultusunda toplumsal faydayı gözeterek şekilde kişisel çıkarlar ve kar amacının dışında topluma duyarlı şekilde hareket etmesidir. TDK'ya göre hayırsever yardıma muhtaç olanlara, yoksullara, düşkünlere iyilik, yardım etmesini seven, iyiliksever, hayır sahibi ve yardımsever kişilerdir. Halkın yararı için çeşme, okul yaptıran örnek verilebilir. Çok eskiden beri bilinen bu faaliyetlerin sosyal girişimcilikten farklılığı, sosyal girişimcilerin sürdürülebilirlik ve yenilikçilik için kar elde etmeleridir. Sosyal girişimciliği, yardımseverlik ya da sosyal sorumluluk etkinliklerinden ayıran en önemli özellikler, kalıcı, finansal açıdan sürdürülebilir, kendini çevirebilecek, çözüm odaklı bir iş/çalışma modeli olmasıdır. Kar amacı gütmeyen girişimcilikte; temel amaç kar elde etmek olmayıp, sürdürülebilirlik için gelir getirici faaliyetlerde bulunulmaktadır. Kamu girişimciliği ve sivil toplum girişimciliği örnek verilebilir. Kamu girişimciliği özellikle "kamusal alanda", sivil toplum girişimciliği ise "sivil toplum örgütlerinin girişimcilik faaliyeti" olarak ifade edilmektedir. Sosyal girişimciler dernekler, vakıflar, öğrenci, aile birlikleri, STK'lar gibi organizasyonları kurmuşlardır. Sosyal girişimciler yeni sosyal organizasyonlar, kâr amaçsız örgütler kurabilmektedir. Sosyal girişimcilik yeni bir örgütte ya da kurulu bir örgüt içinde gerçekleştirilmekte olup, kurulu bir örgüt içinde gerçekleşirse "sosyal iç girişimcilik" olarak tanımlanmaktadır (Özdevecioğlu, Cingöz:2009)

Sivil toplum kuruluşları (STK), herhangi bir kar elde etme hedefi olmayan, yerel, ulusal veya milletlerarası seviyede gönüllü vatandaşların meydana getirdiği kuruluşlardır. STK ile sosyal girişimleri ayıran en temel özellik gelir modellerinin farklı olmasıdır. STK'ların gönüllü bağışçıları bulunmaktadır ve kar elde etme gibi bir amaçları olmamasına rağmen, sosyal girişimcilerin varlıklarını devam ettirmek için kâr elde etmeleri gerekmektedir. Bununla birlikte, sosyal girişimciler elde edilen kârı yine toplumsal sorunları çözmek için kullanmaktadır. STK'lar ticari faaliyette bulunmaz. Örneğin bir STK bir afet olduğunda evsizlik sorununu çözmek için mağdura kıyafet bağışı, geçici barınak, yiyecek yardımının gönüllüler tarafından karşılanması gibi çözümlerde bulunurken; sosyal girişimci "sosyal yenilikçi bir çözüm" olarak mesleki eğitim, iş yerleştirme, afet sorunu için "eğiticinin eğitimi" gibi, kendi kendine yeterli olmasını sağlayan çözümler sunmaya çalışmaktadır (Kümbül, 2011). Sosyal girişimcilikle ilgili literatüre bakıldığında ilk zamanlarda kar amacı gütmeyen örgütlerin yürüttüğü faaliyetlere bu kavramın atfedildiği görülmektedir (Aslan, Araza, Bulut: 2012).

2.2. Toplumsal Konulara Duyarlı Sosyal Girişimci Çocuklar Yetiştirmenin Önemi

2019 yılında yayımlanan Deloitte Raporu verilerine göre, Türkiye'de 15-24 yaş aralığında genç nüfusu 12 milyon 983 bin 97'dir. Türkiye nüfusunun yüzde 16,1'ine denk gelen genç nüfusu ile Türkiye, Avrupa'nın en genç nüfusunu oluşturmaktadır. 2000-2021 yılları arasında doğan Z kuşağı, "dijital kuşak, dijital yerliler" olarak adlandırılmakta olup, kuşağın bireysel özellikleri, teknolojiye meydana gelen ilerlemeler nedeniyle diğer kuşaklardan ayrılmasına neden olmuştur. Teknolojiyi hızla kavrayan, işlerini kısa sürede yerine getirebilen bu kuşak bilgisayar, tablet, MP4 çalar, i-Pod'lar ve cep telefonlarının hep yanlarında olmasında istemekte ve bu cihazlarla birlikte büyümektedir. Yaratıcılığa izin veren aktivitelerden hoşlanan, sonuç odaklı, çalışkan, tatminsiz, kararsız, doğuştan tüketici, materyalist olan Z kuşağı adaleti, barış iklimini önemsemektedir. Z kuşağı interneti kullanarak her gün "dünyayı dolaşmaktadır." Küçük yaşlardan beri sosyal ağlarda, videolarda ve çevrelerinde dünyanın, kültürlerin ve dinlerin çeşitliliğini gözlemleyebilmektedir (Jagaciak, Fink: 2017). Her türlü farklılığı kabul etmekte ve yargılamamaktadır (<https://www.pewresearch.org>).

Türkiye'de işsizlik önemli bir problemdir. TÜİK'in yayınladığı 2019 verilerine göre toplam nüfusun % 50,2'sini erkekler, % 49,8'ini ise kadınlar oluşturmaktadır. Hanehalkı işgücü araştırması sonuçlarına göre; 2019 yılında, Türkiye'de 15 ve daha yukarı yaştaki istihdam edilenlerin oranı % 45,7 olup kadınların işgücüne katılım oranı % 28,7, erkeklerin ise % 63,1'dir. Bu oran, BRICS (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika) ülkeleri, OECD ve AB üyesi ülkelerle karşılaştırılamayacak kadar düşüktür. Ortaöğretim kurumundan mezun olan bir genç için iş bulmak giderek zorlaşmaktadır. Ortaöğretimin son sınıfındaki bir genç "üniversite sınavını kazanamazsam şu işi yapabilirim" diyebileceği şekilde eğitim alabilmesi önem kazanmaktadır (<https://mufredat.meb.gov.tr/>). Türkiye'nin oniki ilinde yirmi yaş altını temsil eden Z kuşağından 1062 kişi ile yapılan anket sonuçlarına göre; Z Kuşağı "cinsiyet ayrımcılığı, insan hakları, hayvan hakları vb." gibi konularda duyarlılığı olan bir anlayışa sahiptir. Z kuşağının yüzde 76,4'ü ifade düşünce özgürlüğü, adalet, demokrasi, liyakat, israf, sanat gibi kavramları önemli bulduğunu ifade etmektedir. Türkiye'de gençler teknoloji ile uyumlu olmakla birlikte genç işsizliği önemli bir sorun olarak

karşlarına çıkmaktadır. (<https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-53250029>) Sosyal girişimcilik bireylerin toplumu ilgilendiren sorunlar için çözüm odaklı bir araya gelmesidir.

Kentsel gelişme ve kalkınma açısından girişimcilik çok önemlidir. Sonuçta hem istihdam imkanı artacak hem de yaşam kalitesi yükselecektir. Girişimcilik, mevcut girdilerin, üretim araçlarının farklı kullanımının sağlanmasıyla alternatif üretim alanları yaratmaktadır. Bu yönüyle de toplumsal fayda yaratır. Sosyal girişimcilik farklı sorunlara çözümler üretmeyi sağlamaktadır. Eğitimsizlik, yoksulluk, zor yaşam çevresi, korunmaya muhtaçlık, şiddet, istismar, bağımlılık, engellilik, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, çocukların, gençlerin kültür, eğitim, sağlık, sanat ve spor gibi hizmetlere eşit ulaşabilecekleri fırsatlar sunulması, konuları örnek verilebilir. Çocukların bu gibi konularda çözüm odaklı fikirler geliştirmeleri yönünde eğitilmeleri, “takım çalışması, sunum teknikleri, zaman planlaması, stresle başa çıkabilme” eğitim ve becerileri geliştirmeye odaklanmaları sağlanmalıdır. Erken çocukluk eğitiminde “sürdürülebilirlik” kavramı öğretilir ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine yönelik öğrencilere “sosyal girişimcilik” kavramı anlatılarak, projeler yaptırılabilir. Sosyal girişimcilik eğitimleri ile bu konuda farkındalığın yükselmesi ile öğrencilerin sadece kamudan iş beklentileri azaltılarak, özel sektörde de iş kurma düşünceleri artacaktır (Şirin, Bilir, Öz: 2018).

Çocuklarının her dediğini yapan ve kendileri zorluk yaşamışsa çocukları hiçbir zorluk yaşamamış düşüncesiyle çocuklarına sorumluluk vermeyen ebeveynler günümüzde kendi başarılarına herhangi bir girişimde bulunmayan, başladığı işi bitirmek istemeyen, çabuk sıkılan, çabuk tüketen, toplumun ihtiyaçlarını görmezden gelen, bencil ve mutsuz çocuklarla karşı karşıya kalabilmektedir. Girişimcilik bir çok kişi tarafından risk, tehlike olarak algılanmaktadır. Oysa ki bir çok kişi çocukluktan itibaren kendi işini kurma ve geliştirme hayali kurmuş, bunu dile getirdiğinde ise ailesi, yakın çevresi tarafından vazgeçirilmiş olabilir. Girişimcilik, kendi işini kurup devam ettirmek ile sınırlı değildir. Girişimcilik ruhu, sorumluluk, risk alabilme arzusu, fırsatları sezebilme yeteneği, problemi görebilme ve çözebilme, kendi kararlarını kendi alabilme, yaratıcılık, empati, kendini geliştirme, kendinden eminlik, zaman yönetimi, planlı çalışma ve araştırma yeteneğini ve iyi iletişim kurabilme gibi çok sayıda beceriyi gerektirmektedir. Bu becerilere sahip olarak büyüyenler, ileride kendi işlerini kurmasalar bile, yaşam kalitelerini yüksek tutacak fırsatları yakalayabilme gücüne erişebilirler.

Schumpeter girişimciyi; “Yeni mal, hizmet üretme, yeni süreç geliştirme, yeni ihracat pazarları bulma, yeni bir örgüt yapısı oluşturma gibi işletme açısından yeni birleşimler yaratarak, mevcut ekonomik düzeni yıkan kişi” olarak tanımlamıştır. Schumpeter (1961)’ e göre girişimci davranışı beş çeşittir: Yeni bir mal ya da hizmetin üretilmesi, yeni bir üretim metodunun geliştirilmesi, yeni bir pazarın oluşturulması, yeni bir hammadde kaynağının bulunması ve son olarak endüstrinin yeniden yapılandırılmasıdır. Sosyal girişimciler sağlık, istihdam, barınma, kültür, sanat, eğitim, çevre gibi sosyal sorunların gözlenebileceği alanlarda yenilikçi çözümler üretilebilir. Yaratıcı düşüncenin gelişmesi, bebeklikten itibaren olmakta ve yaratıcılık yeteneği fark edilmeyip geliştirilmezse zaman içinde sönebilir. Ebeveynler çocuklarının yaratıcılık yeteneğinin gelişiminden sorumlu olup, çocuklarının yaratıcılığının gelişmesi için kitap okumaları, masal anlatmaları çok önemlidir. Edebi eserlerin, seyrettikleri çizgi filmlerin, oynadıkları dijital oyunların türü, sanat eğitimi yaratıcılık yeteneğinin geliştirilmesinde etkilidir. Çocuk yaşta okurlar, edebi metinlerde karşılaştıkları kahramanların engelleri aşma yönünde gösterdikleri motivasyon ile hayatları anlamlandırırken, düşünme süreçlerine tanıklık eder; gösterdikleri kararlılık, yaratıcılık vb. üzerinden farkındalık edinmektedirler. Kendilerinin ve çevrelerindeki sorunları çözmede böylece gerçek yaşam içinden bir birikim kazanmaktadır (Demir, 2019). Yaratıcılığın gelişiminde en kritik yaşın 5-6 yaş olduğu belirtilmektedir. Okula başlayan çocuk otoriteyi, kuralları ve yapılanmış bir ortamı tanımaya başlayınca yaratıcılık durmaktadır. Çocuklarda yaratıcılık geliştiğinde gözlem, deney, araştırma ve gezi yapmaya merak artmakta ve yeniliklere daha açık olarak, farklı çözüm yolları geliştirebilmektedirler. Aile ortamından sonra karşılaşılan eğitim sisteminde ezberci bir anlayışın olması, öğretmenin tutum ve davranışları, öğrettiği programların yaratıcılıktan uzak olması çocuklarda yaratıcılığı giderek azaltmaktadır (Kara, Şenççek, 2015). Takım çalışması, zaman ve stres yönetimi, sunum teknikleri, kendi kendine yaratma duygusunun tasarım dersleriyle çocuğa tanıtılması çocuğun girişimcilik becerilerini geliştirmektedir. Örneğin düştüğü zaman kırılmayacak bir objenin tasarlanması gibi yaratıcılıklarını ortaya koyarak bir şeyleri ortaya çıkarabilecekleri, yeni alternatif yaratabilecekleri dersler ilköğretim ve ortaöğretimde çok önemlidir. İlkokulda verilen eğitim çocuğun günlük yaşamında başarılı olmasını sağlayacaktır. Günümüzde girişimcilik dersi ilköğretimde

yoğun verilmemektedir. Girişimcilik öğretimi kişisel gelişim odaklı olmalıdır. Okul öncesi dönemde sosyal girişimcilik eğitimiyle çocukların sevgi, saygı, işbirliği, sorumluluk gibi duygularını geliştirmek, çocuklara başkalarının duygularının farkında olma şansı vererek, onların hayal gücü, eleştirel düşünme, iletişim ve duygularını ifade etme yeteneği sağlamak, hoşgörü, işbirliği ve paylaşımı öğrenmelerini sağlamak temel ilkelere bazılarınıdır. Okul öncesi dönemde sosyal girişimcilik eğitimi vermenin, temel sosyal girişimciliği destekleyebileceğini söylemek mümkündür. Çalışmalardan birinde, okul öncesi eğitime devam eden çocukların önemli bir yüzdesinin, girişimcilik becerisine sahip olduğu belirlenmiş olup, çalışmanın sonucu, sosyal girişimcilik eğitimi verilmesi fikrini desteklemektedir. Okul öncesi dönem, ilerleyen yıllarda çocukların girişimcilik özelliğini destekleyecektir (Sarıkaya, Coşkun 2015).

Türkiye Sosyal Girişimcilik Ağı Projesi² kapsamında gerçekleştirilen “Türkiye Sosyal Girişimcilik Ekosistemi Durum Analizi” (2020) araştırma sonucuna göre Türkiye’deki sosyal girişimcilik ekosistemi erken oluşum aşamasındadır. Proje kapsamında 4 Aralık 2018 ile 13 Şubat 2019 tarihleri arasında Samsun, Kayseri, Bursa, Van, Gaziantep ve Muğla illerinde saha ziyaretleri gerçekleştirilerek, sosyal girişimcilik bilgileri farklı yapıda olan kamu, sivil toplum, özel sektör, üniversiteler ve fon kuruluşlarından katılımcılar ile toplantılar ve görüşmeler yapılmıştır. Katılımcılara “sosyal girişim”, “girişimci”, “girişimcilik” kavramları ve sosyal girişimlerin ayırt edici özellikleri tartışılmıştır. Toplantılar ve görüşmeler sırasında “sosyal girişim” ve “sosyal girişimci” kavramlarının tam olarak bilinmediği, görüşme yapılanların büyük çoğunluğunun illerindeki sosyal girişimcilerden haberdar olmadıkları belirlenmiştir. Katılımcılara sosyal girişimcilikle ilgili hangi web sitelerini bildikleri sorulmuş, bu soruya yirmioç kişi (%13) bildikleri bir web sitesi olmadığını belirtmiştir. Diğer katılımcılar ise yetmişaltı farklı web sitesi adı vermiştir. En çok takip edilen web siteleri; “Koç Üniversitesi Sosyal Etki Forumu (KUSIF), Ashoka ve AB İlan’ın web siteleri” olarak belirtilmiştir. Sosyal medya alanında LinkedIn’in daha sıklıkla kullanılmaktadır. Ayrıca online anket platformu Euromessage üzerinden, 166 kişiyle, 25 Mart ile 16 Nisan 2019 tarihleri arasında online anket yapılmıştır. Sosyal girişimlerin farklılıkları ve Türkiye özelinde sosyal girişim tanımı konusunda, “sosyal değer/ etki yaratmak”, “sosyal ya da çevresel fayda odaklı olmak”, “yenilikçilik” ve “kârının büyük bir kısmını misyonuna geri yatırmak” ifadeleri kullanılmıştır. Katılımcıların % 92’si halk tarafından sosyal girişimciliğin çok bilinen bir kavram olmadığını, %74’ü bu konuda farkındalık artırma faaliyetleri yapıldığını düşünmektedir. Katılımcıların % 84’ü ise Türkiye’de sosyal girişimciliğin hızlandığını düşünmektedir. Türkiye’de sosyal girişimcilik önünde engel olarak görülen konular; ilgili yasal bir altyapının olmaması, devlet politikasının bulunmaması, Kamu kurum ve kuruluşlarının, toplumun bilgi seviyesinin çok düşük oluşu, kavramın bilinirliğinin düşük olması, fon ve yatırım kaynaklarının kısıtlı olması, sosyal girişimcilikle ilgili çalışmaların büyük şehirler dışında çok kısıtlı olması, ulaşılabilir platformlarla ilgili bilgi yetersizliği nedeniyle sosyal girişimlerin etkinliklerini takip edilmesinin zor olması olarak çıkmıştır. Sonuç olarak; sosyal girişimciliğe dair toplumun ve kamunun farkındalığının artırılması, daha net tanımların yapılması ihtiyaçları vurgulanmıştır Sosyal girişimcilik eğitimleri konusunda; bilgi, eğitim verenlerin nicelik ve nitelik yönünden güçlendirilebileceği, desteklenebileceği, lise ile üniversite müfredatında sosyal girişimcilikle ilgili derslerin yer almasıyla bilgi ile farkındalık seviyesinin arttırılabileceği belirtilmiştir.

Bugünün çocukları, gelecekte toplumu oluşturacaklarından ve toplumsal yaşamı düzenleyeceklerinden dolayı küçük yaşlardan itibaren çok sayıda beceri ve değerleri kazanmaları büyük önem taşımaktadır. Çocuklarda girişimcilik farkındalığı sağlamak ile sorumlu olan ve işbirliği yapılabilecek kuruluşlar; Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, MEB, TÜBİTAK, KOSGEB, valilikler, Organize Sanayi Bölgeleri, Ticaret Bakanlığı, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, TRT ve üniversitelerdir.

2.3.Sosyal Girişimcilikle İlgili Dünyadan ve Türkiye’den Örnekler

11 yaşında Mikaila, bal arılarıyla ilgili okulda bir araştırma görevini üstlenmiş ve popülasyonlarının ölmekte olduğunu öğrenmiştir. Mikaila, bal arısı nüfusunu kurtarmak için bir iş kurmak istemiştir. Büyükannesinin keten tohumu limonata tarifini almış ve ona yerel bal eklemiştir. “Bal arılarının korunmasının önemi ve keten tohumunun sindirim sistemine faydaları” konularında seminerler düzenlemiş ve limonata satışından

² Vehbi Koç Vakfı liderliğinde; Koç Üniversitesi Sosyal Etki Forumu, Ashoka Türkiye, Sosyal İnovasyon İnişiyatifi Derneği, Sürdürülebilir Kalkınma İçin Yenilikçi Çözümler Derneği, TED Üniversitesi, Mozaik Foundation (Bosna Hersek) ve Social Enterprise UK (İngiltere) ortaklığı ile yürütülen projedir. Ekim 2018 tarihinde başlayan Türkiye Sosyal Girişimcilik Ağı Projesi Ekim 2020 tarihinde son bulacaktır.

elde edilen karı bal arılarını kurtarmak için bağışlamıştır. Mikaila'nın sloganı da: "*Bir şişe limonata alın, bir arıyı koruyun!*"'dur. Birçok çocuk girişimci aynı zamanda sosyal girişimcidir (<https://www.today.com/money/shark-tank-lemonade-entrepreneur-11-year-old-mikaila-ulmer-lands-t83466>) Çok küçük yaşlardan itibaren internet, dijital dönüşüm teknolojilerini öğrenen çocuklar gelecekte sosyal problemlerin çözümüne yönelik farklı iş modelleri ortaya koyabilecektir.

Lily Born sekiz yaşındayken, büyükbabasının Parkinson hastalığı durumu nedeniyle sık sık içkilerini döktüğünü fark edince, çözüm olarak; "kalıplanabilir plastik" kullanarak, kolay devrilmeyen, daha rahat tutulabilen plastik bir bardak yapmıştır. Sonraki yıl ise, bilgisayara kahve dökülmesini önlemek amacıyla, babasına aynı bardağın seramik bir versiyonunu yapmıştır (<https://www.cusconference.com/presenters/lily-born/>).

Maria Montessori, çocuk eğitiminin erken evresine Montessori yaklaşımını getirerek sayısız anaokulunun açılmasına ve eğitime olan bakış açısının değişmesine neden olmuştur. Florence Nightingale en eski hemşirelik okulunun kurucusu olup, hemşireliği güvenilen ve daha fazla gelir getiren bir mesleğe dönüştürmüş, dünya genelinde hasta tedavisini radikal olarak değiştirmiştir.

Wikipedia: Jimmy Wales işbirliği esasına dayanan ve kullanıcıların birlikte oluşturduğu, en kapsamlı ansiklopedilerden biri olan Wikipedia'nın kurucusudur.

Peter Eigen, 1993 yılında kurulan, "Toplumsal Saydamlık Hareketi"'nin kurucusudur. Eigen, yolsuzluğa karşı mücadele veren küresel bir liderdir. Yolsuzluğun kişisel olmadığı, sistemle ilgili bir sorun olduğunu belirterek, çeşitli araştırma yöntemleri geliştirmiş, programını her seviyedeki insanın anlamasını ve takip edebilmesini sağlamıştır. Sonuçta sistemin yerelden küresele doğru değişimi takip edilebilmektedir (www.transparency.org).

Kenton Lee, Kenya'da ayakkabısız veya ayakkabısı küçük gelen çocukları gördükten sonra bu sorunla ilgili bir şeyler yapmaya karar vermiş ve "Büyüyeabilen ayakkabı projesi"'ne başlamıştır. Ayakkabının küçük boyu beş-on yaş arası bir çocuğun beş sene kullanabilmesi için, büyük boyu ise on-onbeş yaş arası bir çocuğun beş sene kullanabilmesi için tasarlanmıştır. Dünyada bir çok yerden gelen bağışlarla proje büyütülerek, yetmiş bin ayakkabı seksen farklı ülkede çocuklara ulaştırılmıştır. İnternet sitesi üzerinden ayakkabı bağışı yapılabilmektedir (<https://becauseinternational.org/the-shoe-that-grows>).

ABD'de yüksek öğrenim paralıdır. Lisede not ortalaması yüksek olan başarılı öğrenciler, ekonomik durumu iyi değilse burs alarak okuyabilmekte, derslerde çok başarılı olmayanlar ise, ailesinin gelir durumu iyi olduğunda yine üniversitede okuma şansına sahip olabilmektedir. Geliri iyi olmayanların ise okuma şansı azalmaktadır. J.B. Schramm, "College Summit" adında program başlatarak, dört günlük bir seminerle altı aylık başvuru sürecine hazırlamış ve seminere katılan düşük gelir seviyeli öğrencilerin üniversitelerden kabul alma oranını yükseltmiştir. (Denizalp 2007).

Ashoka; çevre, insan hakları, sağlık, eğitim, kalkınma ve sivil inisiyatifin geliştirilmesi alanlarında çalışan sosyal girişimcilerin işlerini geliştirebilmeleri için maddi ve manevi olarak uluslararası düzeyde desteklemektedir (www.ashoka.org). Türkiye'de Ashoka, 22 Şubat 2004 tarihinde resmen faaliyete geçmiştir.

Eğitim alanında faaliyetlerini sürdüren Mary Gordon, okullardaki çatışma, zorbalık, saldırganlıkla mücadele eden bir program olan Roots of Empathy (Empatinin Kökenleri) programıyla, ilköğretim yaşlarındaki çocuklara empati, insan gelişimi, öğrenme, çocuk güvenliği konularında bilinçlenme sağlanmaktadır. Kanada devleti programı desteklenmekte ve 113 okulda toplam 4500 kadar çocuğa olumlu katkı sağlamaktadır (<http://www.ashoka.org/fellow/3005>).

Buğday Derneği: Victor Ananias, Buğday Derneği'nin kurucusu ve Türkiye'deki organik hareketin hızlandırıcısıdır.

B-Fit: Bedriye Hulya, B-fit ile sadece kadınlara yönelik spor salonu ve kapasite geliştirme üzerine kurduğu bayilik sistemi yoluyla kadın girişimcileri güçlendirmektedir.

Düşler Akademisi ve Alternatif Yaşam Derneği: Ercan Tural, Düşler Akademisi ve Alternatif Yaşam Derneği'nin kurucusu olarak engelli bireylerin aktif vatandaşlar olarak toplumsal yaşamın her alanına katılımlarının sağlanmasını hedeflemektedir.

Kailash Satyarthi çocuk istihdamıyla mücadelede bir lider ve öncü olup, 2014 Nobel Barış Ödülü sahibidir.

Plastic Move, Büşra Köksal tarafından başlatılan, ekmek atıklarını değerlendirerek plastiğe çevirmek, ambalaja dönüştürmek konusunda çalışan bir sosyal girişimdir (<https://en.plasticmove.com/>)
Adım Adım sosyal girişimi, yardımseverlik koşusu yapmak isteyen gönüllülerle sivil toplum kuruluşlarını bir araya getirmekte, sosyal sorumluluk projelerine destek (maddi ve tanıtım) sağlamaktadır (<https://adimadim.org/>)

Glimmer, engelli bireylere yönelik tasarlanmış bir arkadaşlık uygulamasıdır. Dezavantajlı bireylerin sosyalleşmeleri ve birbirleriyle tanışıp arkadaş olmaları için geliştirilmiştir. <http://sosyalup.net/glimmer-app-ile-gercek-anlamda-tanisin/>.

Cihat Ersin Aydın ve Sadriye Görece tarafından başlatılan BlindLook sosyal girişimi, herkes için erişilebilir bir dünya oluşturmayı amaçlamaktadır. Görme engelli vatandaşları üretime ve tüketime aktif katılımlarını sağlamaya çalışan ve bu amaçla restoran menülerini görme engellilerin erişimine açan bir sosyal girişimdir. Kullanıcı blindlook uygulaması üzerinden restoran tercihini yaparak navigasyon ile mekana ulaşabilmekte ve sesli dijital menüyü kullanarak siparişini kimseye bağlı olmadan verebilmektedir (<https://www.blindlook.com/>)

Givin, kullanılmayan, kullanılabilir durumda olan eşyaları satmanızı sağlayan (sivil toplum kuruluşlarının projelerine fon yaratmak için), sosyal etki odaklı bir pazar yeri uygulaması olup, eğitime destek olmaktadır (<https://www.givin.co/>)

Türkiye'de dünya çapında yazılımcılar yetiştirmek için çalışan, Türkiye'yi bir teknoloji geliştirme merkezi yapmayı hedefleyen bir sosyal girişimdir. Kâr amacı gütmeyen sosyal girişimler arasında olan kodluyoruz.org Türkiye'nin her yerinden gençlere kod okur-yazarlığını yaymayı amaçlamaktadır (<https://www.kodluyoruz.org/>).

Çöp(m)adam; kadınların atık malzemelerden yaratıcı ve sürdürülebilir ürünler üreterek, satabilmelerini ve istihdam edilmelerini sağlayan bir sosyal girişim platformudur.

Bir grup Boğaziçili gencin başlattığı Garaj girişimi, merak eden öğrenciler ile startuplar arasında bir köprü gibi olup, gençleri yeni teknolojilere ve yeni ekonomilere entegre etmeye çalışmaktadır (<https://www.garaj.org/>)

Misface, üniversite öğrencilerinin, alanlarında uzman kişilerden ücretsiz olarak mentorluk desteği almalarını sağlayan bir platformdur (<https://startupmarket.co/misface>).

Otsimo, otizmli çocuklara yönelik, ücretsiz eğitimler sunan bir uygulama olup, Avrupa'nın en iyi ve Dünya'nın dördüncü en iyi sosyal girişimi seçilmiştir. Otizmli çocukların öğrenme kabiliyetini arttırmayı amaçlamaktadır ve eğitsel oyunlar içeren bir aile-çocuk uygulamasıdır (<https://icimdekihazine.com/tr/oyunlar/>)

FazlaGıda, gıda işletmelerinin satamadıkları ürün stoklarını yöneterek, talep fazlası ürünlerden ekonomik ve sosyal değer yaratan etkin atık yönetimi platformudur. <https://www.fazlagida.com/gida-isletmeleri/>

<https://www.tarimsalpazarlama.com/Sayfa/28/Hakkimizda.aspx> Tarımsal Pazarlama platformu Tülin Akın tarafından kurulan, çiftçinin tarladan aldığı mahsulünü hem değerinde hem de komisyonsuz daha hızlı bir şekilde ülke içinde ve uluslararası pazarlarda satılmasını çiftçilerin ürünlerini nasıl korumaları gerektiği hakkındaki bilgilere internette ulaşmalarını sağlayan bir sosyal girişimdir. Çiftçilerin hayvanlarda

önlenebilir hastalıklar, ürünleri hakkında teknikler ile sıkıntılarını tarımsal pazarlama.com ile çözüme ulaştırmaktadır.

2.4. Çocuklarda ve Gençlerde Sosyal Girişimci Kişiliğin Gelişmesini Etkileyen Faktörler

Çocuklarda girişimci kişiliğin gelişmesini etkileyen çok sayıda faktör bulunmaktadır. Bu faktörler; aile, eğitim ve öğretimle ilgili faktörler ve iş kurulmasını etkileyen ekonomik, yasal, politik, teknolojik, sosyokültürel, kişisel faktörlerdir. Ailelerin çocuklarını yetiştirirken özgüvenlerini geliştirmelerine katkı sağlamaları çok önemli olup, çok sayıda araştırma, girişimci çocukların artması için “ailenin ve eğitimin” önemini vurgulamaktadır.

Tablo 1: Çocuklarda ve Gençlerde Sosyal Girişimci Kişiliğin Gelişmesini Etkileyen Faktörler

	Ticari Girişimcilik	Sosyal Girişimcilik
Tanımı ve Etkisi	Üretim faktörlerini (doğa, emek, sermaye) sistemli ve bilinçli bir şekilde bir araya getirerek mal ve hizmet üretimini sağlayan, kişisel kar elde etmek için risk alan kişidir. Başarılı olmadığında kendisi ve yakın çevresi zarar görür.	Sosyal sorunlara, yenilikçi çözümler getiren bireylerdir. Elde edilen kâr sosyal amacın gerçekleştirilmesi için bir araçtır, amaç değildir. Toplumsal kar önemlidir, toplumun çıkarlarını gözeten ve dezavantajlı kesimlerin iyiliği için çalışan kişilerdir. Toplum düzeyinde hesaplı risk alınır. Yanlış yaptığında toplum zarar görebilir
Cinsiyet	Genelde erkeklerin baskın olma durumu	Kadınların erkeklere göre daha sosyal oldukları vurgulanmaktadır. 2004 yılı DGP Raporu kadınların ve etnik açıdan azınlıkların özel sektör girişimcisinden çok sosyal girişimci olma eğilimi gösterdiklerini belirtmektedir
Eğitim	Alınan eğitimin bireyin girişimci olma olasılığını azaltması. AB ülkelerinde girişimcilik eğitimi tüm müfredata dahil edilmiştir.	Eğitim sosyal girişimcilikte önemli bir faktör olarak görülmektedir.
Yaş	İş kurma yaşı 22 ile 55	Gençler arasında sosyal girişimcilik faaliyeti diğer yaş gruplarına oranla daha fazladır.
Aile	Rol model oluyor. ataerkil yapı (erkeğin üstün görülerek, erkek otoritesine dayalı, erkeğin kadının üretkenliğini denetlediği) olumsuz etkileyip, yenilik, kişisel başarı hedefi kurma ve risk alma düşüncesi yaygın olmuyor.	Yaşamın bir döneminde yaşanmış olumsuz olaylar ve bunlardan bireyin etkilenme durumu, gönüllülük deneyimi.
Ailede girişimcilik deneyiminin olması	Olumlu etkiliyor	Sosyal girişimcilerin çok erken yaşlarda kendilerini belirli sosyal sorunlarla ilgilenirken hatırlamaları.
Kişilik özellikleri	Yüksek başarı ihtiyacı, risk alma eğilimi, yenilikçi, özgüven, ve bilişsel özellikler	Sorunun karmaşıklığı ile başa çıkabilme, empati kurabilme yeteneği, yeni fikir getirme (Yenilikçilik), risk alma, güvenilirlik, kolektif amaca bağlılık gösterme, ahlaklı olma (etik), dürüst, kar veya ortaklık hissesi peşinde olmaktan çok, sahip olunan misyon ile güdülenilmeli, sebatkarlık, cesaret.
Kültürel	Demokratik kültürlerde kişisel başarısızlık ve yapılan hataların çok büyütülmemekte ve yüksek tolerans gösterilmektedir. Girişimcinin köşe-dönmeci olarak algılandığı, TV programlarında buna yönelik sinema filmlerinin yapılması, medya, bireyin geçimi ile ilgili sorumluluğun devlette olduğunun düşünülmesi, rekabetin kötü olduğu bilincinin verilmesi, işbirliğinin gelişmemesi, asker kökenliliğin olması ve	Toplum için çalışmak, düşük güç aralığına sahip olma, belirsizlikten kaçınma durumu düşük (risk alan), maddiyata fazla yönelimi oldukları düşünülmesede, diğer özellikleri itibarıyla sosyal girişimciler daha çok erkeksi özelliklerde

	ticaretin yabancılara bırakılmasıBireyci özellikler, belirsizlikten kaçınma durumu düşük (risk alan), erkeksi özelliklerde.	
Ülkenin ekonomik, teknolojik, politik, yasal durumu	Tarım ülkesi olunması dolayısıyla tarım kesiminde çalışanların sayısının yüksek olması, bilimsel teknolojik üretimin düşük olması, arge'ye yeterli yatırım yapılmaması, teşvik verilmemesi, teknoloji ihracatının olması, katma değeri düşük ürün üretimi, enflasyonun yüksekliği, bürokratik engeller girişimciliğin gelişmesini de engellemektedir.	Sürdürülebilirlikle ilgili sorunların giderilmesine yönelik hedefleresahip olunması
Psikolojik faktörler	Bağımsız bir gelire sahip olma, kendini gerçekleştirmek, serbest meslek sahibi olmak, diğer insanlara faydalı olmak, sosyal ilişkiler geliştirmek, iş hayatına atılmak, zamanını doğru değerlendirmek	Başarı, üstünlük, özerklik ihtiyaçlarına sahip olmak, diğer insanlara faydalı olmak.

Kaynak: 2006 yılı Sosyal Girişimcilik Platformu raporu, Güler Burcu Kümbül (2008),”Sosyal Girişimciliği Etkileyen Faktörlerin Analizi”, T.C.Dokuz Eylül Üniversitesi, SBE, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı Doktora Tezi, <https://acikerisim.deu.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12397/12264>

2.5. Çocuklar ve Gençlerde Sosyal Girişimciliğin Gelişmesi Eğitimleri

Avrupa ülkelerinin birkaçında yapılan yakın tarihli bir araştırma, genç iş arayanların, yüksek lisans ve doktora eğitimlerine rağmen işverenler tarafından gerekli görülen becerilere sahip olmadıkları için işe alınmadıklarını göstermektedir. Adaylarda eksik olan beceriler, sözlü, yazılı iletişim, liderlik, inisiyatif, takım çalışması, problem çözme, esneklik / uyarlanabilirlik, coşku, planlama, kararlılık ve girişkenlik ile ilgilidir. "İnisiyatif ve girişimcilik ruhunu tanımlarsak, "bireylerin fikirleri eyleme dönüştürme yeteneğini" ifade etmektedir. Yaraticılık, yenilikçilik ve risk alma ile planlama ve yönetme becerisini içerir. Bu becerilerin genel olarak bireylerin günlük yaşamlarında, evde, toplumda ve işte de yararlı olduğu düşünülmektedir. Bu beceriler nasıl kazandırılabilir? (Fonseca vd, 2015). Çocukların girişimcilik becerilerinin gelişimi giderek daha fazla ilgi görmektedir ve bazı Avrupa ülkeleri müfredata dahil edilmesi için halihazırda küresel politikalar belirlemiştir. Girişimcilik Eğitimi, iletişim kurma, ikna etme, müzakere etme ve çatışmaları çözme, sorunları yaratıcı bir şekilde çözme, başkalarıyla çalışma, kendine güvenen, esnek olma gibi, yeni koşullara uyum sağlayabilen, zamanı yönetebilen, eleştiriyi kabul edebilen, analiz edip hataları öğrenebilen ve diğer birçok yönün yanı sıra çalışma grubunda "pozitif enerji" üretebilen bireylerin başkalarıyla etkileşimlerinde tutumları ve becerileriyle ilgili girişimcilik yeteneklerini geliştirmeyi içermektedir (OCDE, 2005). Avrupa Komisyonu için 2012 yılında hazırlanan ve girişimciliğin etkilerini analiz eden raporda, yüksek öğretimde girişimcilik programlarının toplum ve güçlü bir ekonomi üzerindeki etkisinin olumlu olduğu belirtilmektedir (Paunescu, Dragan,Cantarigue, Filculescu: 2014). Çalışkan'ın (2019) çalışmasına göre, öğretmen adaylarının sosyal girişimcilik özellikleri ve sosyal problem çözme becerileri arttıkça toplumsal ya da çevresel sorunlara daha duyarlı oldukları belirtilmektedir. Toplumsal ya da çevresel sorunların çözümünde önemli olduğu ortaya konulan sosyal girişimcilik ve sosyal problem çözme becerilerine yönelik öğretmen adaylarının gelişimine destek olunmalıdır. Yirmi birinci yüzyılda öğrencilerin kendi becerilerini geliştirmelerini sağlayacak şekilde, öğretim stratejilerinin daha esnek bir uygulamaya doğru değiştirilmesi gerektiği ve bunun öğretmenlere çok önemli bir rol veren eylem ve proje tabanlı öğrenme ortamları anlamına geldiği belirtilmektedir. Öğretmenlerin gelişimi için desteğe, ayrıca okul yönetiminin, grupların ve toplumun desteğine ihtiyaç vardır. 3-12 yaş arası çocukların girişimci eğitimlerini başarmak için öncelikle öğretmenlerin hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimle yetiştirilmesi gerekmektedir (Fonseca vd, 2015).

Tarhan 2019 yılında araştırdığı "MEB 2023 eğitim vizyonu çerçevesince Türkiye'de girişimcilik eğitiminin geleceğine yönelik bir değerlendirme" çalışmasının sonucunda ilk ve ortaokullarda girişimcilik becerisinin kazandırılması ve çocuklara girişimci ruhun kazandırılması adına proje çalışmalarının teşvik edilmesini önermektedir (Tarhan 2019).

İskandinav ülkelerinde girişimcilik eğitimine verilen önem, bu ülkelerin düzenli olarak uluslararası yenilik sıralamalarında üst sıralarda bağlantılı olabilir. İsveç, Finlandiya ve Danimarka “Avrupa Yenilik Sayımında” en üst sıralarda yer almakta olup, “Evrensel Yenilik İndeksi”nde en iyi on ülke arasındadırlar ve ayrıca Norveç de en iyi yirmi ülke arasında yer almaktadır. Avrupa’da girişimcilik eğitiminin gelişimi ulusal ve Avrupa kaynakları aracılığıyla fonlanmaktadır, Avrupa ülkelerinin çoğu girişimcilik eğitiminin gelişiminde ulusal ve AB fon kaynaklarını kullanmaktadır. Girişimcilik eğitimi en yaygın olarak lise eğitiminde verilmektedir. Sosyal bilgiler, ekonomi ve işletme gibi derslerin içine ayrı bir konu olarak dâhil edilmiştir ve seçmeli derslerin içinde girişimcilik eğitimine yer verilmektedir (Avrupa Komisyonu, 2016).

Hangi öğretim içeriği ve yöntemlerinin potansiyel sosyal yenilikçi düşüncenin ve sosyal girişimcilerin oluşumunu geliştirdiği araştırılmak için İngiltere’de sosyal girişimcilik dersi verilen beş İşletme Okulunun müfredatı incelenmiş, sekiz eğitmen ve dersi geçen otuz öğrenci ile mülakat yapılmıştır. Ekip çalışmasının sosyal sorunları çözme yaklaşımı giderek daha fazla kabul gördüğü belirlenmiştir. Çalışmada sosyal kimlik teorisinden yararlanmanın ve öğrencileri sosyal sorunları çözmek için ekip oluşturmaya teşvik etmenin, fırsatçı birey egoizmini ortadan kaldırdığı için önemli olduğu belirtilmiştir (Amundam vd.,2019).

İbicioğlu, Taş ve Özmen (2010) yaptıkları araştırmalarda girişimcilik eğitimi almanın girişimcilik düzeyine anlamlı sonuçlar kattığını belirlemişlerdir (Şirin,Bilir, Öz: 2018). Sosyal girişimcilik eğitimi ile ilgili çalışmalar incelendiğinde okul müfredatlarında girişimcilik eğitiminin oldukça yeni ve gelişmekte olduğu görülmektedir. Nitelikli sosyal girişimcilik eğitimi verebilmek için dünya genelinde bir çok eğitim kurumunda müfredat geliştirme çalışmaları sürdürülmektedir. Brock ve Kim (2011) tarafından yürütülen araştırmaya göre, birçok üniversite, mühendislik fakültesi, işletme fakülteleri ve lise kurumları sosyal girişimcilik eğitiminin verilmesinde yer almaktadır. Aynı çalışma özellikle üniversite öğrencilerinin sosyal girişimcilik eğitimi almak istediklerini ifade etmektedir. Eğitim kurumları bu ilgi ve talep nedeniyle sosyal girişimci olmaları için eğitim programı sunmaktadır (Sarıkaya, Coşkun 2015).

Sosyal girişimcilik eğitiminin etkili bir şekilde uygulanmasının önünde, sosyal girişimcilik eğitiminde bilgi ve becerilere sahip fakültelerin eksikliği de dahil olmak üzere halihazırda çok sayıda engel bulunmaktadır. Öğrencilere bu tür eğitimi vermek için öğretim kadrosunun sahip olması gereken beceriler nelerdir? Ne nasıl öğretilmeli? sorularının yanıtları da düşünülmelidir (Hirst, Stares, LeNavenec:2020). Konaklı’ya göre (2015) gelişmekte olan ülkelerde sosyal girişimciliğin gelişmesi için öğrencilere rehberlik edecek öğretmenlerin, ve aday öğretmenlerin de girişimcilik konularındaki eksikliklerini tamamlamaları gerekmektedir. 2016 yılında yirmibir sınıf öğretmeni ile yapılan yüz yüze mülakatlarla gerçekleştirilen araştırmada, öğretmenler girişimcilik becerisini en çok kazandıran derslerin “Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Türkçe” olduğunu vurgulamıştır. Gerçekleştirilen etkinlikler olarak; “Uzman kişilerin sınıfa davet edilmesi, gezi, kurum ziyaretleri, drama, grup çalışmaları, kendilerini ifade etme, araştırma ödevleri, röportajlar” belirtilmiştir. Girişimcilik becerisinin kazandırılmasında ailelere “Hikaye, film ve internetten yararlanmak” kaynak olarak önerilmiştir. İlkokul öğrencileri öğretmenlerini kendilerine “rol model” olarak seçmektedirler. Araştırmada sınıf öğretmenlerine girişimcilik becerilerinin kazandırılması için eğitim fakültelerinde girişimcilik eğitimlerinin verilmesi, öğretmenlerin hizmet içi eğitim ile girişimcilikle ilgili etkinlikler tasarımları, girişimcilik konusunda kaynak sayılarının artırılması, okul, aile, öğretmen işbirliğinin artırılması, çocuklara kendilerini ifade etme, sorumluluk duygusunu arttıran etkinlikler verilmesi önerilmektedir (Ay, Acar 2016).

Sosyal girişimciliğin, gelişmesinde üç aktörün işbirliğine ihtiyaç bulunmaktadır. Birinci aktör kariyerlerine sosyal bir girişimde başlamak ya da sosyal girişim başlatmak isteyen öğrenciler, sosyal girişimlerden misafir konuşmacıların deneyim paylaşımlarının öğrencilere ilham, fikir vermeleri, sosyal girişimde staj imkanından yararlanma istekleridir. Öğrenciler yardımcı olabilecek fikirler konusunda tweet atarak sosyal bir sorunu rekabet yoluyla çözebilirler (#socialimpact #socialenterprise) İkinci aktör rehberlik ve kaynak sağlayacak olan üniversitenin kaynaklarıdır. Üniversitelerin öğrencilerin fikirlerini ve ürünlerini desteklemesi gerekir. Üçüncü aktör ise rol model olarak alınabilecek profesyonel bir topluluk, sosyal girişimcilik uzmanı, SEBAB programı gibi programlar olabilir (Hamirul, Roslan:2021)..

SONUÇ

Günümüzde bilimsel düşünme gücüne sahip, araştırmacı, sorumluluk sahibi, toplumsal olaylara karşı duyarlılıkları olan bireylerin yetiştirilmesi önemlidir. Girişimciler önlerine çıkacak sorunları çözmeye kararlı

olan, fırsatları gören, yeniliği savunan, üretim faktörlerini bir araya getirebilen, çözüm odaklı kişilerdir. Girişimcilik özelliği doğuştan gelebileceği gibi zaman içerisinde bireylerin sahip oldukları nitelik ve yeteneklerini kendi çabaları ve aldıkları eğitim ile geliştirmeleri ile de gelişebilmektedir. Bugünün çocukları, gelecekte toplumu oluşturacaklarından ve toplumsal yaşamı düzenleyeceklerinden dolayı küçük yaşlardan itibaren çok sayıda beceri ve değerleri kazanmaları büyük önem taşımaktadır. Sosyal girişimcilik eğitimi ile ilgili çalışmalar incelendiğinde okul müfredatlarında oldukça yeni ve gelişmekte olduğu görülmektedir. Eğitim kurumlarında ilköğretim ve ilköğretim öncesi dönemde çocuklara sosyal girişimcilik ruhu kazandırılırsa, toplumsal sorunlara çözüm odaklı bakan gençlerin sayısı artacaktır. Çocuklara ilköğretim ve ilköğretim öncesi dönemde sosyal girişimcilik yönlerini güçlendirecek yaratıcı düşünme, kendilerini ifade edebilmelerini sağlayan eğitimler verildiğinde, çocuklarda fırsatları görebilen, kaynakları bir araya getirebilen, okulunda yenilikler yapabilen, proje geliştirebilen ve uygulayabilen, çeşitli organizasyonlar düzenleyebilen kazanımların arttığı görülecektir. Ailenin yerel ekonomi içindeki rolü, ekonomik gelişme, her vatandaşın sorumlulukları, bir topluluğun nasıl çalıştığı, ürünün nasıl üretildiği gibi kavramlar öğretilir. Çocuklar küçükken dünyayı anlama ve anlamlandırma fırsatı, başkalarıyla etkileşime geçme, merak, sorumluluk, duygularını ifade etmeyi öğrenmektedirler. Ortaöğretim döneminde ise öğrenciler bu temel üzerine inşa edilecek bir ticari girişimcilik eğitimi alabilirler.

Aile, toplum, eğitim, gösterilen rol modeller, ülkenin ekonomik koşulları, kültürü, yasal düzenlemeler girişimcilik özelliklerinin gelişmesini olumlu ya da olumsuz etkileyebilmektedir. Sosyal girişimcilik eğitiminin etkili bir şekilde uygulanmasının önünde, sosyal girişimcilik eğitiminde bilgi ve becerilere sahip fakültelerin, öğretim kadrosunun eksikliği de dahil olmak üzere çok sayıda engel bulunmaktadır. Öncelikle bu engellerin giderilmesi sosyal girişimciliğin gelişmesini hızlandıracaktır.

KAYNAKÇA

Amundam, Doreen Nya (2019). Enhancing Potential Social Innovative Thinking, Responsible, Social Entrepreneurship Education: A Curriculum Content and Teaching Method Model, Journal of Entrepreneurship Education, Vol: 22 Issue: 5.

<https://www.abacademies.org/articles/enhancing-potential-social-innovative-thinking-responsible-social-entrepreneurship-education-a-curriculum-content-and-teaching-met-8516.html>.

Avrupa Komisyonu/EACEA/Eurydice, (2016). Avrupa’da Okulda Girişimcilik Eğitimi. Eurydice Raporu. Lüksemburg: Avrupa Birliği Yayın Ofisi, Eğitim, İşitsel-Görsel ve Kültür Yürütme Ajansı (EACEA, Eğitim ve Gençlik Politikası Analizi, <http://ec.europa.eu/eurydice>

Ay Tuğba Selanik, Şerife Acar (2016), Sınıf Öğretmenlerinin Girişimcilik Becerisi Kazandırmaya Yönelik Görüşleri, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Yaz-2016 Cilt:15 Sayı:58 , 960-976.

Aslan Gonca, Aylin Araza, Çağrı Bulut (2012). Sosyal Girişimciliğin Kavramsal Çerçevesi, Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi (7:2). 69-88.

Çalışkan Erkan (2019), Öğretmen Adaylarının Sosyal Girişimcilik Özellikleri ile Sosyal Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Fen, Matematik, Girişimcilik ve Teknoloji Eğitimi Dergisi, Cilt 2, Sayı 2, Mayıs, 93-114.

Demir Ahmet (2019), Çocuk Edebiyatı ve Yaratıcı Düşünme”, İdil: Sanat ve Dil Dergisi, 60 , Ağustos, https://www.academia.edu/41715728/%C3%87OCUK_EDEB%C4%B0YATI_VE_YARATICI_D%C3%9C%C5%9E%C3%9CNME

Denizalp Hülya (2007), Toplumsal Dönüşüm İçin Sosyal Girişimcilik Rehberi, Sivil Toplum Geliştirme Vakfı, Ankara.

Fonseca Lina, Teresa Gonçalves, Gabriela Barbosa, Ana Barbosa, Ana Peixoto, Francisco Trabulo, & Nelson Dias (2015), Entrepreneurship for children from 3 to 12 years - School of Education of the Polytechnic Institute of Viana do Castelo (ESE-IPVC), October,

<https://www.researchgate.net/publication/328117952>

Güler Burcu Kümbül (2008), Sosyal Girişimciliği Etkileyen Faktörlerin Analizi, T.C.Dokuz Eylül Üniversitesi, SBE, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri ilişkileri Anabilim Dalı Doktora Tezi, <https://acikerisim.deu.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12397/12264>

Güven Selim, Değişim İçin Sosyal Girişim, Optimist Dergisi, <https://www.anadoluvakfi.org.tr/upload/publications/pdfs/567eb6d8a54866.84131894.pdf>, Erişim Tarihi: 5.4.2021.

Güler Burcu Kümbül (2011), Yoksullukla Mücadelede Sosyal Girişimcilik: Ashoka Üyelerinden Sosyal Yenilikçi Örnek Uygulamalar, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 13, Sayı: 3, Yıl: 2011, Sayfa: 79-111, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/deusosbil/issue/4625/63104>, Erişim Tarihi: 5.4.2021.

Hamirul Muhammad, Hamizan Roslan *et al.* (2019), Social Entrepreneurship Learning Model in Higher Education using Social Network Analysis, International Conference Computer Science and Engineering, Journal of Physics: Conference Series, 1339 012029.

Hirst, Sandra., Stares, Rebeca., & LeNavenec, Carole-Lynne. (2020). Social entrepreneurship education within post-secondary institutions. Papers on Postsecondary Learning and Teaching, 4, 76-84.

Jagaciak Alexander, Brett Fink (2017). **Shifts from Generation Y to Generation Z**, <https://medium.com/the-future-of-things/shifts-from-generation-y-to-generation-z-43c353730b72>

Kara Şükrü, Sinan Şenççek (2015). Yaratıcı Çocuk Yetiştirmede Problemler ve Çözüm Önerileri, Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, Aralık, 6(2), 90-97.

Özdevecioğlu Mahmut, Ayşe Cingöz (2009). Sosyal Girişimcilik ve Sosyal Girişimciler Teorik Çerçevesi, Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 0 , Sayı 32, s.81 – 95. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/erciyesiibd/issue/5889/77898> Erişim Tarihi: 5.4.2021.

Paunescu Carmen, Denisa Dragan, Ramona Cantaragiu, Adina Filculescu (2014). Towards a Conceptualization of Social Entrepreneurship in Higher Education, The International Journal of Management Science and Information Technology (IJMSIT) Special Issue: knowledge strategies, decision making and IT in emergent economies - Vol II, 51 - 69.

Sarıkaya Muammer, Eda Coşkun (2015). A New Approach in Preschool Education: Social Entrepreneurship Education, Procedia - Social and Behavioral Sciences 195 (2015) 888 – 894, World Conference on Technology, Innovation, and Entrepreneurship.

Şirin Yeliz Eratlı, Fatma Pervin Bilir, Günseli Öz (2018). Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Girişimcilik Eğilimleri: Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okul Örneği, Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi, 3(3): 35-47.

Tamer Gencer Zekiye, Aydınlioğlu Ömer (2020). Sosyal Sorumlu mu Sosyal Girişimci mi? Kavramsal Boyutuyla Sosyal Girişimciliğin Dönüşümü, Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (e-gifder), 8 (2), 1057-1080.

Tarhan, Murat. (2019). MEB 2023 eğitim vizyonu çerçevesince Türkiye’de girişimcilik eğitiminin geleceğine yönelik bir değerlendirme, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 19 (2), 667-682.

Türkiye Sosyal Girişimcilik Ekosistemi Durum Analizi, <https://www.sivilsayfalar.org/wp-content/uploads/2020/04/T%C3%BCrkiye-Sosyal-Giri%C5%9Fimcilik-Ekosistemi-Durum-Analizi.pdf>

Üniversitelerde Sosyal Girişimcilik Öğrenci Klavuzu (2015), Toplum Gönüllüleri Vakfı.

<http://sosyalgirisim.org/content/detail.aspx?cid=15> (Erişim Tarihi: 4.4.2021).

https://www.britishcouncil.org/sites/default/files/british_council_social_entrepreneurship_in_education_web_final.pdf (Erişim tarihi: 18.4.2021).

<https://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2019930143830793-G%C4%B0R%C4%B0C5%9E%C4%B0MC%C4%B0L%C4%B0K%20DERS%C4%B0%20C3%96%C4%9ERT.%20PROGR..pdf> (Erişim tarihi: 21.4.2021).

https://www.pewresearch.org/internet/2018/05/31/teens-social-media-technology-2018/pi_2018-05-31_teenstech_0-01

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-53250029>